

Received: July 20, 2026
Accepted: August 24, 2026
Available online: August 25, 2026

<https://doi.org/10.36078/987655591>

Original research article / Original tadqiqot maqolasi

THE MILITARY-PROFESSIONAL COMMUNICATIVE TRAINING INDEX (MPCTI) METHOD FOR ASSESSING CADETS' COMMUNICATIVE COMPETENCE

Zulfiya PULATOVA

Independent Researcher (DSc)
Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD)
University of Public Safety of the Republic of Uzbekistan
Tashkent, Uzbekistan
Email: zulfiya-pulatova79@mail.ru
ORCID iD: 0009-0004-5784-1537

ABSTRACT

This study addresses the problem of improving the assessment system for cadets' communicative competence in English at higher military educational institutions of the Republic of Uzbekistan. The aim of the study is to develop the Military-Professional Communicative Training (MPT) method and substantiate its scientific and methodological foundations to ensure a gradual transition from general language competence to military-professional communicative competence and integrate national and international assessment standards into a unified system. The research objectives included analysing existing assessment systems, identifying their methodological potential and limitations, developing an integrative model for assessing military English competence, and methodologically substantiating comprehensive criteria for assessing cadets' communicative competence.

The research methodology was based on comparative analysis, systemic and competency-based approaches, pedagogical modelling, expert assessment, analysis of regulatory documents, and examination of pedagogical experiment results. The State Educational Standard (SES) of the Republic of Uzbekistan, the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR), and NATO STANAG 6001 (NATO Standardization Agreement 6001: Language Proficiency Levels) were comparatively analysed, providing the basis for an integrated MPT assessment model.

As a result, multi-component assessment criteria were developed for evaluating cadets' speaking, listening, reading, and writing skills, as well as grammatical competence and vocabulary, aligned with CEFR levels, STANAG 6001 requirements, and national educational standards. An integrative system was developed to convert assessment results among five-point, 100-point, and STANAG 6001 scales.

The findings demonstrate that the MPT method enables objective, comprehensive, and standardised assessment of communicative competence, strengthens methodological continuity between national and international assessment systems, and can be recommended as an effective scientific and practical tool for improving the teaching and assessment of military English.

Key words: military-professional communicative competence, CEFR, STANAG 6001, communicative assessment, MPT method, English language teaching, integrative assessment system, cadet training.

For citation:

Pulatova, Z. (2026). The military-professional communicative training index (MPCTI) method for assessing cadets' communicative competence. *Philology Matters*, D(3), 162–188. <https://doi.org/10.36078/987655591>.

© Zulfiya Pulatova, 2026. Licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

KURSANTLARNING KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI BAHOLASHDA HARBIY-PROFESSIONAL KOMMUNIKATIV TAYYORGARLIK INDEKSI (HKT) METODI

Zulfiya PULATOVA

Mustaqil izlanuvchi (DSc)
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti
Toshkent, O'zbekiston

ANNOTATSIYA

Mazkur tadqiqot O'zbekiston Respublikasi harbiy oliy ta'lim muassasalarida kursantlarning ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiyasini baholash tizimini takomillashtirish muammosiga bag'ishlangan. Tadqiqotning maqsadi umumiy til kompetensiyasidan harbiy-professional kommunikativ kompetensiyaga bosqichma-bosqich o'tishni ta'minlaydigan hamda milliy va xalqaro baholash standartlarini yagona tizimga integratsiyalovchi harbiy-professional kommunikativ tayyorgarlik (HKT) metodini ishlab chiqish va uning ilmiy-metodik asoslarini asoslashdan iborat. Tadqiqot vazifalari amaldagi baholash tizimlarini tahlil qilish, ularning metodologik imkoniyatlari va cheklovlarini aniqlash, harbiy ingliz tili kompetensiyasini baholashning integrativ modelini ishlab chiqish hamda kursantlarning kommunikativ kompetensiyasini kompleks baholash mezonlarini metodik jihatdan asoslashni qamrab oldi.

Tadqiqot metodologiyasi qiyosiy tahlil, tizimli va kompetensiyaviy yondashuv, pedagogik modellashtirish, ekspert baholash hamda pedagogik hujjatlar tahlili hamda pedagogik tajriba natijalarini tadqiq etishga asoslandi. Izlanish davomida O'zbekiston Respublikasi Davlat ta'lim standarti (DTS), Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) va NATOning STANAG 6001 (NATO Standardization Agreement 6001 (Language Proficiency Levels)) til standartlari qiyosiy o'rganilib, ularning integratsiyasi asosida HKT baholash modeli ishlab chiqildi.

Tadqiqot natijasida kursantlarning gapirish, tinglash, o'qish va yozish ko'nikmalari, shuningdek, grammatik kompetensiya hamda lug'at boyligini baholash uchun CEFR darajalari, STANAG 6001 talablari va milliy ta'lim standartlari bilan uyg'unlashtirilgan ko'p komponentli baholash mezonlari yaratildi. Baholash natijalarini 5 ballik, 100 ballik va STANAG 6001 darajalari o'rtasida konvertatsiya qiluvchi integrativ tizim ishlab chiqildi. Bundan tashqari, metod raqamli monitoring imkoniyatlarini qo'llab-quvvatlab, kursantlarning kommunikativ rivojlanish dinamikasini kuzatish va individual o'quv trayektoriyasini shakllantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot xulosalariga ko'ra, HKT metodi kommunikativ kompetensiyani obyektiv, kompleks va standartlashtirilgan mezonlar asosida baholashni ta'minlaydi, milliy va xalqaro baholash tizimlari o'rtasidagi metodik uzviylikni kuchaytiradi hamda harbiy ingliz tilini o'qitish va baholash jarayonini takomillashtirish uchun samarali ilmiy-amaliy vosita sifatida tavsiya etiladi.

Kalit so'zlar: harbiy-professional kommunikativ kompetensiya, CEFR, STANAG 6001, kommunikativ baholash, HKT metodi, ingliz tili o'qitish, integrativ baholash tizimi, kursantlar tayyorgarligi.

МЕТОД ИНДЕКСА ВОЕННО-ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ ПОДГОТОВКИ (ВПКП) ПРИ ОЦЕНИВАНИИ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ КУРСАНТОВ

Зульфия ПУЛATOVA

Самостоятельный соискатель (DSc)
Доктор философии (PhD) по педагогическим наукам
Университет общественной безопасности Республики Узбекистан
Ташкент, Узбекистан

АННОТАЦИЯ

Настоящее исследование посвящено проблеме совершенствования системы оценки коммуникативной компетенции курсантов по английскому языку в высших военных образовательных учреждениях Республики Узбекистан. Цель исследования заключается в разработке метода Военно-профессиональной коммуникативной подготовки (ВПКП) и обосновании его научно-методических основ, обеспечивающих поэтапный переход от общей языковой компетенции к военно-профессиональной коммуникативной компетенции и интеграцию национальных и международных стандартов оценивания в единую систему. Задачи исследования включали анализ действующих систем оценивания, выявление их методологических возможностей и ограничений, разработку интегративной модели оценки компетенции по военному английскому языку и методическое обоснование комплексных критериев оценки коммуникативной компетенции курсантов.

Методология исследования основывалась на сравнительном анализе, системном и компетентностном подходах, педагогическом моделировании, экспертной оценке, анализе нормативных документов и исследовании результатов педагогического эксперимента. Были сопоставительно изучены Государственный образовательный стандарт (ГОС) Республики Узбекистан, Общеввропейские компетенции владения иностранным языком (CEFR) и стандарт NATO STANAG 6001 (NATO Standardization Agreement 6001: Language Proficiency Levels), на основе интеграции которых разработана модель оценивания ВПКП.

В результате разработаны многокомпонентные критерии оценки навыков говорения, аудирования, чтения и письма, а также грамматической компетенции и словарного запаса курсантов, согласованные с уровнями CEFR, требованиями STANAG 6001 и национальными образовательными стандартами. Разработанная модель обеспечивает комплексный учёт языковых и профессионально-коммуникативных параметров подготовки курсантов. Разработана интегративная система конвертации результатов оценивания между пятибалльной, 100-балльной шкалами и уровнями STANAG 6001. Метод также поддерживает возможности цифрового мониторинга, позволяя отслеживать динамику коммуникативного развития курсантов и формировать индивидуальные образовательные траектории.

Результаты исследования показывают, что метод ВПКП обеспечивает объективное, комплексное и стандартизированное оценивание коммуникативной компетенции, усиливает методическую преемственность между национальными и международными системами оценивания и может быть рекомендован в качестве эффективного научно-практического инструмента совершенствования процесса обучения и оценивания военного английского языка.

Ключевые слова: военно-профессиональная коммуникативная компетенция, CEFR, STANAG 6001, коммуникативное оценивание, метод ВПКП, обучение английскому языку, интегративная система оценивания, подготовка курсантов.

KIRISH

So‘nggi yillarda harbiy ta’lim tizimining modernizatsiyasi bo‘ljak ofitserlarning kasbiy kompetensiyalarini xalqaro talablar asosida rivojlantirish bilan bir qatorda, ularning xorijiy tillarda, ayniqsa ingliz tilida samarali va maqsadga yo‘naltirilgan muloqot qila olish qobiliyatini shakllantirishni ham muhim vazifalardan biriga aylantirdi. Xalqaro harbiy hamkorlikning kengayishi, tinchlikparvarlik missiyalarida ishtirok etish, ko‘p millatli harbiy mashg‘ulotlarning ko‘payishi va xorijiy harbiy mutaxassislar bilan professional aloqalarning rivojlanishi natijasida ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiya zamonaviy harbiy mutaxassisning kasbiy tayyorgarligini belgilovchi muhim omillardan biri sifatida qaralmoqda. Bunday sharoitda ingliz tilini bilishning o‘zi yetarli bo‘lmay, uni real harbiy va kasbiy vaziyatlarda to‘g‘ri, aniq va maqsadga muvofiq qo‘llay olish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun

harbiy OTMlarida ingliz tilini o'qitish bilan bir qatorda, kursantlarning shakllangan kommunikativ kompetensiyasini qanday baholash, uni qanday mezonlar asosida o'lchash va baholash natijalarini qanday talqin qilish masalasi ham dolzarb bo'lib qolmoqda. O'zbekistonda ham oliy ta'lim tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish, xorijiy tillarni o'qitish sifatini oshirish hamda kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan [PF-5847, 2019].

Kommunikativ kompetensiya tushunchasi tilshunoslik va til ta'limi sohasida uzoq yillardan buyon o'rganib kelinayotgan ilmiy kategoriyalardan biridir. Ushbu tushunchaning nazariy asoslari D.Hayms tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, u tilni bilish faqat grammatik qoidalarini o'zlashtirish bilan chegaralanmasligini, balki til birliklarini muayyan ijtimoiy va kommunikativ vaziyatlarda maqsadga muvofiq qo'llay olish qobiliyatini ham o'z ichiga olishini ta'kidlagan [Hymes, 1972]. Bu yondashuv til kompetensiyasiga bo'lgan qarashlarni kengaytirib, til o'rganuvchining bilimini uning real kommunikativ faoliyati bilan bog'lash uchun nazariy asos yaratdi. Shu nuqtayi nazardan, kommunikativ kompetensiyani baholashda faqat til haqidagi bilimni emas, balki ushbu bilimdan muloqot jarayonida foydalanish imkoniyatini ham aniqlash zarur bo'ladi.

Keyinchalik M.Kanale va M.Sveyin kommunikativ kompetensiyani grammatik, sotsiolingvistik, diskursiv hamda strategik kompetensiyalar yig'indisi sifatida tavsiflab, kommunikativ yondashuvning nazariy asoslarini yanada rivojlantirdilar [Canale & Swain, 1980]. Mazkur yondashuv kommunikativ kompetensiyani birgina grammatik bilim yoki lug'at boyligi bilan izohlash mumkin emasligini ko'rsatdi. Shuningdek, u baholash jarayonida kommunikativ faoliyatning turli jihatlarini hisobga olish zarurligini asoslab berdi. Kursantning ingliz tilidagi tayyorgarligini baholashda uning grammatik bilimlari, lug'at boyligi, fikrini og'zaki va yozma ifodalashi, tinglab tushinishi hamda muayyan vaziyatga mos kommunikativ vositalarni tanlay olishi o'zaro bog'liq holda ko'rib chiqilishi lozim.

Kommunikativ kompetensiyani baholash metodologiyasining rivojlanishida L.F. Baxman til bilimlari bilan bir qatorda ularni real kommunikativ faoliyatda qo'llash qobiliyatini ham baholash zarurligini asoslagan [Bachman, 1990]. L.F. Baxman va A.S. Palmer esa baholash topshirig'i, test topshiruvchining faoliyati va natija o'rtasidagi bog'liqlikka e'tibor qaratib, baholash vositasining maqsadga muvofiqligi, validligi va ishonchliligini muhim mezon sifatida belgilagan [Bachman & Palmer, 1996]. Bu yondashuv baholash natijalarini shunchaki ball emas, balki muayyan kompetensiya darajasining ko'rsatkichi sifatida talqin qilish zarurligini ko'rsatadi.

K.J. Veyr baholash vositasining validligi va ishonchliligi, topshiriqlarning real kommunikativ faoliyatni aks ettirish darajasini muhim mezon sifatida belgilaydi [Weir, 2005]. Ushbu yondashuv harbiy ta'limda test natijalarining kursantning nafaqat til bilimi, balki uni kasbiy vazifalarni bajarishda qo'llash qobiliyatini ham aks ettirishi zarurligini ko'rsatadi.

T.MakNamara esa "performance assessment", ya'ni amaliy kommunikativ vazifalarni bajarish qobiliyatini bevosita baholashga e'tibor qaratadi [McNamara,

1996]. Bunda topshiriq xususiyatlari va baholovchi omilining natijaga ta'sirini hisobga olish, shuningdek, real kommunikativ vaziyatlarga yaqin topshiriqlardan foydalanish muhimdir.

Umuman olganda, mazkur tadqiqotlar kommunikativ kompetensiyani baholashda topshiriq mazmunining real faoliyatga muvofiqligi, baholanayotgan konstruktning aniqligi, validlik va ishonchlilikni ta'minlash zarurligini asoslaydi. Bu tamoyillar kursantlarning harbiy-professional kommunikativ kompetensiyasini baholash metodikasini ishlab chiqishda muhim nazariy-metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

Shuningdek, kommunikativ kompetensiyani o'lchashda test natijalarining validligi masalasi alohida o'rin tutadi. S.Messik validlikni faqat testning ichki xususiyati sifatida emas, balki test natijalaridan chiqariladigan xulosalar va qarorlarning asoslanganligi bilan bog'liq kengroq tushuncha sifatida izohlaydi [Messick, 1989]. Ushbu yondashuvga ko'ra, baholash vositasi kommunikativ kompetensiyaning muhim jihatlarini chetda qoldirmasligi, shu bilan birga, baholanayotgan konstruktga aloqador bo'lmagan omillarning natijaga ta'sirini kamaytirishi kerak. Demak, kursantlarning kommunikativ kompetensiyasini baholashda tanlangan mezon va topshiriqlar real kommunikativ faoliyatning muhim jihatlarini qamrab olishi zarur.

Shunday qilib, xorijiy tadqiqotlarda kommunikativ kompetensiyani baholashda real kommunikativ faoliyatga yaqin topshiriqlar, aniq baholash konstruktleri, topshiriq va real faoliyat muvofiqligi, baholovchi ta'sirini nazorat qilish hamda validlik va ishonchlilikni ta'minlash asosiy yo'nalishlar sifatida shakllangan. Biroq mazkur yondashuvlarning aksariyati umumiy xorijiy til ta'limiga yo'naltirilgan bo'lib, ularni harbiy-professional faoliyatga moslashtirish alohida tadqiqotni talab etadi.

Umumiy kommunikativ kompetensiyani baholash mezonlari til ko'nikmalarini o'lchashning muhim tamoyillarini belgilasa-da, buyruq va ko'rsatmalarni tushunish, operatsion vaziyatni tavsiflash, brifing va hisobotlar tayyorlash, harbiy terminologiyadan foydalanish kabi harbiy-professional faoliyatlarni to'liq qamrab olmaydi. Shu bois ularni harbiy ta'lim muhitiga bevosita tatbiq etish har doim ham kutilgan natijani bermasligi mumkin.

Harbiy ta'limda kommunikativ kompetensiyani baholash harbiy xizmatchilarning kasbiy ehtiyojlari bilan bevosita bog'liq bo'lib, bu yo'nalishda NATOning STANAG 6001 standarti muhim metodik asos hisoblanadi. Standart tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini darajalash orqali harbiy xizmatchilarning til tayyorgarligini standartlashtirish va yagona mezon asosida baholashni ta'minlaydi [NATO, 2014].

STANAG 6001 talablarini amaliy baholash bilan bog'lash masalasini R.J. Tannenbaum va P.A. Baron o'rgangan. Tadqiqotchilar TOEIC natijalarini STANAG 6001 darajalari bilan moslashtirish jarayonini yetti NATO davlatidan 15 nafar til baholash eksperti ishtirokida amalga oshirgan. Natijalar turli baholash vositalari natijalarini STANAG darajalari bilan bog'lash mumkinligini ko'rsatib, test ballarini muayyan til kompetensiyasi darajasi bilan talqin qilish muhimligini asoslagan [Tannenbaum & Baron, 2010].

Kursantlar faoliyatiga bag'ishlangan tadqiqotda A.Vladi STANAG 6001 asosidagi gapirish ko'nikmasini baholashda harbiy kontekst va test topshiruvchining avvalgi bilimlarining natijalarga ta'sirini o'rgangan. Natijalar harbiy mavzular test topshiruvchining o'ziga bo'lgan ishonchi va natijalariga ta'sir qilishi mumkinligini, biroq harbiy kontekstning o'zi yuqori kommunikativ natijani kafolatlamasligini ko'rsatgan. Shu bois topshiriq mazmuni va kasbiy kontekstni kursantlarning tajribasiga mos holda tanlash muhimdir [Vladi, 2013].

E.Solakesa qo'shma xalqaro missiyalarda ishtirok etuvchi harbiy xizmatchilarning STANAG 6001 bo'yicha til tayyorgarligini o'rganib, Level 3 talablariga mos test va so'rovnomalardan foydalangan. Tadqiqot harbiy xizmatchilarning ingliz tili tayyorgarligini xalqaro standartlar asosida aniqlash va harbiy vazifalarni bajarish uchun zarur bo'lgan til darajasini belgilash masalasiga qaratilgan [Solak, 2013].

Keyingi tadqiqotlarda harbiy tilni baholash jarayonini raqamlashtirishga ham e'tibor kuchaygan. P.Gavlitshek boshchiligidagi tadqiqotchilar Ukraina Qurolli kuchlari xodimlari uchun STANAG 6001 talablariga asoslangan "computer adaptive language testing" (CALT) modelini taklif qilgan. Ularning modelida test topshiriqlarini tanlash, ballarni hisoblash va testni yakunlash mezonlarini o'z ichiga olgan algoritmik yondashuv ishlab chiqilgan. Ushbu tadqiqot harbiy til kompetensiyasini baholashda raqamli va adaptiv texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarini ko'rsatadi [Gawliczek et al., 2021].

I.Mrozkova va M.Shikolova esa Visegrad (Polsha, Chexiya, Vengriya va Slovakiya) davlatlarida harbiy til kompetensiyasini baholash amaliyotini qiyosiy o'rgangan. Tadqiqotchilar bir xil STANAG 6001 deskriptorlariga tayangan holda turli davlatlarda test formatlari, test topshirish usullari, baholovchilarni tayyorlash va baholash texnikalari o'rtasida farqlar mavjudligini ko'rsatgan. Bu natija yagona xalqaro standartning mavjudligi o'z-o'zidan barcha ta'lim muassasalarida bir xil baholash mexanizmi shakllanganini anglatmasligini ko'rsatadi [Mrozková & Šikolová, 2023].

Yuqoridagi tadqiqotlar umumlashtirilganda, harbiy tilni baholashda STANAG 6001 muhim standartlashtiruvchi asos bo'lib xizmat qilishi, biroq uning amaliy qo'llanilishi test mazmuni, kasbiy kontekst, baholash texnologiyasi, baholovchilar tayyorgarligi va natijalarni talqin qilish usullariga bog'liqligi ko'rinadi. Shuningdek, mavjud tadqiqotlarning asosiy qismi harbiy xizmatchilarning til bilish darajasini aniqlashga qaratilgan. Kursantning umumiy kommunikativ kompetensiyasi, harbiy-professional kommunikativ faoliyati va ushbu ikki yo'nalish natijalarini yagona integrativ indeks orqali ifodalash masalasi esa alohida metodik muammo sifatida saqlanib qolmoqda.

O'zbekiston sharoitida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish va baholash masalasi kompetensiyaviy yondashuvning ta'lim jarayoniga joriy etilishi bilan yanada dolzarb tus oldi. Milliy tadqiqotlarda xorijiy tilni o'qitishning kommunikativ yo'nalishini kuchaytirish, til bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog'lash hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish masalalariga e'tibor qaratilgan [Jalolov, 2012; Irisqulov, 2016; Rashidova, 2016; Muradkasimova, 2019; Mamatqulov, 2021; Pulatova, 2022; Ismatova, 2023; Alimardonova, 2024;

Abdullayeva, 2026]. Ushbu ishlar kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish uchun til birliklarini o'zlashtirishning o'zi yetarli emasligi, o'rganuvchining real muloqot jarayonida tildan foydalana olish qobiliyatini shakllantirish zarurligini ko'rsatadi.

Harbiy ta'lim kontekstida olib borilgan tadqiqotlarda esa xorijiy tilni o'qitishning kasbiy yo'nalganligi, harbiy mutaxassislarning professional faoliyatiga mos til materiallarini tanlash va harbiy muhitning ta'lim mazmuniga ta'siri masalalariga e'tibor qaratilgan [Yoqubova, 2022; Shamenova, 2022; Rahmonkulova, 2023; Murakayeva, 2024; Mengliyeva, 2024; Musayeva, 2024; Xatamova, 2025]. Mazkur tadqiqotlar harbiy oliy ta'limda xorijiy tilni umumiy til tayyorgarligidan ajratib bo'lmashligini, biroq uni kasbiy faoliyat talablari bilan bog'lash zarurligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, mavjud milliy tadqiqotlar tahlili O'zbekiston harbiy OTMLarida kursantlarning kommunikativ kompetensiyasini aynan o'lchash va baholash masalasida muayyan metodik bo'shliq mavjudligini ko'rsatadi. Ayniqsa, CEFR, STANAG 6001 va O'zbekiston Respublikasi Davlat ta'lim standarti talablarini o'zaro bog'laydigan hamda baholash natijalarini bir xil mantiqiy tizimda talqin qilish imkonini beradigan metodik mexanizmning mavjud emasligi muhim muammo bo'lib qolmoqda [Council of Europe, 2020; NATO, 2010; Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, 2021].

Shunday qilib, mavjud ilmiy tadqiqotlar tahlili kommunikativ kompetensiyani tushuntirish, uning tarkibiy komponentlarini aniqlash, real kommunikativ faoliyatga asoslangan topshiriqlar orqali baholash, baholash vositalarining validligi va ishonchliligini ta'minlash hamda til kompetensiyasini xalqaro mezonlar asosida darajalash bo'yicha muhim nazariy va metodik asoslar shakllanganini ko'rsatadi. Xorijiy tadqiqotlarda D.Hayms kommunikativ kompetensiyaning til birliklarini muayyan ijtimoiy vaziyatga mos ravishda qo'llash jihatini asoslagan bo'lsa [Hymes, 1972], M.Kanale va M.Sveyin uning grammatik, sotsiolingvistik, diskursiv va strategik komponentlarini tizimlashtirgan [Canale & Swain, 1980]. L.F. Baxman va A.S. Palmer kommunikativ til qobiliyatini baholashning nazariy asoslarini ishlab chiqishgan [Bachman, 1990; Bachman & Palmer, 1996], K.J. Veyr esa baholash vositalarining validligi, ishonchliligi va topshiriqlarning real kommunikativ faoliyatga muvofiqligiga e'tibor qaratgan [Weir, 2005]. Keyingi tadqiqotlarda kommunikativ kompetensiyani real faoliyatga yaqin topshiriqlar asosida baholash, baholash natijalarining validligini asoslash va "performance-based" yondashuvlardan foydalanish masalalari rivojlantirilgan [McNamara, 1996; Messick, 1989]. Harbiy kontekstdagi tadqiqotlarda esa STANAG 6001 asosida harbiy xizmatchilarning tinglash, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini baholash, test topshiriqlarining kasbiy mazmun bilan bog'liqligi, raqamli va adaptiv baholash texnologiyalari hamda turli davlatlardagi harbiy til baholash amaliyotlari o'rganilgan [NATO Standardization Office, 2021; Vladi, 2013; Gawliczek et al., 2021; Mrozková & Šikolová, 2023].

O'zbekiston tadqiqotlarida esa xorijiy tilni o'qitishda kommunikativ va kompetensiyaviy yondashuvlarni qo'llash, CEFR mezonlaridan foydalanish, talabalarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini baholash, shuningdek, harbiy ta'lim muassasalarida xorijiy tilni kasbiy yo'naltirilgan holda o'qitish masalalariga e'tibor qaratilgan. Shunga qaramay, mavjud tadqiqotlarda kursantlarning umumiy

ingliz tili kompetensiyasi bilan harbiy-professional kommunikativ faoliyatini yagona tizimda baholash, CEFR va STANAG 6001 mezonlarini milliy ta'lim talablari bilan o'zaro bog'lash hamda baholashning turli ko'rsatkichlarini integrativ tarzda umumlashtirish masalalari yetarlicha tizimlashtirilmagan. Demak, mavjud ilmiy yondashuvlar muammoning alohida jihatlarini yetarli darajada yoritgan bo'lsa-da, harbiy oliy ta'lim sharoitida kursantlarning kommunikativ kompetensiyasini kompleks va integrativ baholash imkonini beruvchi yagona metodik mexanizmni ishlab chiqish zarurati saqlanib qolmoqda. Ayniqsa, CEFRning umumiy kommunikativ darajalari, STANAG 6001ning harbiy til kompetensiyasi talablari va milliy ta'lim talablari o'rtasidagi bog'liqlikni kursantlar kompetensiyasini kompleks baholash nuqtayi nazaridan ifodalash masalasi yetarlicha ishlab chiqilmagan. Shu sababli mazkur tadqiqotning ilmiy muammosi mavjud baholash vositalarini takrorlashdan emas, balki ularning nazariy va metodik imkoniyatlarini harbiy oliy ta'lim sharoitida integratsiyalashdan iborat.

Mazkur ilmiy bo'shliqdan kelib chiqib, tadqiqotning maqsadi kursantlarning ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiyasini baholash uchun harbiy-professional kommunikativ tayyorgarlik (HKT) indeksini ishlab chiqish va uning ilmiy-metodik asoslarini yaratishdan iborat. Bunda mavjud baholash yondashuvlari qiyosiy tahlil qilinadi, umumiy va harbiy-professional kommunikativ kompetensiyani baholash mezonlari aniqlanadi, CEFR, STANAG 6001 va milliy ta'lim talablari o'rtasidagi muvofiqlik asoslanadi hamda turli baholash ko'rsatkichlarini yagona tizimda umumlashtirish imkonini beruvchi metodik mexanizm taklif etiladi.

TADQIQOT METODLARI

Tadqiqotning metodologik asosini harbiy OTMlarida ingliz tilini o'qitish jarayonida kursantlarning kommunikativ kompetensiyasini aniqlash, baholash va rivojlantirishga qaratilgan yondashuv tashkil etdi. Tadqiqotda nazariy tahlil bilan bir qatorda, amaliy ta'lim jarayonida mavjud baholash holatini o'rganish va ishlab chiqilgan HKT (harbiy-professional kommunikativ tayyorgarlik) metodikasini tajriba-sinovdan o'tkazishga alohida e'tibor qaratildi. Bunda tadqiqotning asosiy maqsadi faqat kursantlarning ingliz tilini bilish darajasini aniqlash emas, balki ularning ushbu bilimlardan harbiy-professional muloqot jarayonida qay darajada foydalana olishlarini aniqlashdan iborat bo'ldi.

Tadqiqot 2023–2026-o'quv yillari davomida olib borildi. Tajriba-sinov ishlariga jami 485 nafar kursant jalb qilindi. Ularning 244 nafari tajriba guruhini, 241 nafari nazorat guruhini tashkil etdi. Tadqiqot ishtirokchilari 1–3-bosqichlarda tahsil olayotgan kursantlardan tanlab olindi. Bunday tanlov, bir tomondan, ingliz tili ta'limi jarayonida kommunikativ kompetensiyaning shakllanishini turli bosqichlarda kuzatish, ikkinchi tomondan esa, ishlab chiqilgan baholash yondashuvining harbiy ta'lim sharoitidagi amaliy imkoniyatlarini aniqlash bilan bog'liq bo'ldi.

Tajriba-sinov maydonlari sifatida harbiy va xizmat faoliyati uchun mutaxassislar tayyorlaydigan quyidagi OTMlari belgilandi: Davlat bojxona qo'mitasi Bojxona instituti (DBQBI), O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti (JXU),

O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi Akademiyasi (FVVA), O'zbekiston Respublikasi Harbiy xavfsizlik va mudofaa universiteti Harbiy aviatsiya instituti (HXMUHAI), O'zbekiston Respublikasi Harbiy xavfsizlik va mudofaa universiteti Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va harbiy aloqa instituti (HXMUAKTHAI) hamda O'zbekiston Respublikasi Harbiy xavfsizlik va mudofaa universiteti Quruqlikdagi qo'shinlar instituti (HXMUQQI).

Mazkur ta'lim muassasalarining tanlanishiga sabab ularda ingliz tili umumiy ta'lim fani sifatida emas, balki kelgusidagi xizmat faoliyati bilan bevosita bog'liq bo'lgan kommunikativ ehtiyojlar nuqtayi nazaridan ham muhim ahamiyat kasb etishidir. Kursantlarning kelgusida turli kasbiy vaziyatlarda, jumladan, xalqaro hamkorlik, xizmatga oid axborot almashinuvi, hujjatlar bilan ishlash va harbiy-professional muloqot jarayonlarida ingliz tilidan foydalanish ehtimoli mazkur muassasalarda kommunikativ kompetensiyani baholash masalasini alohida o'rganishni talab etadi.

Tadqiqot bir necha o'zaro bog'liq bosqichlarda tashkil etildi. Tajriba-sinovning ketma-ketligi tadqiqotning dastlabki holatni aniqlash, taklif etilgan metodikani amaliyotga joriy etish va yakuniy natijalarni qiyoslash tamoyiliga asoslandi. Shu maqsadda tajriba-sinov ishlari aniqlovchi, ta'kidlovchi va yakunlovchi bosqichlarga ajratildi.

Aniqlovchi bosqich 2023/2024-o'quv yilida o'tkazilib, oliy harbiy ta'lim muassasalarida kursantlarning kommunikativ kompetensiyasini baholashning amaldagi holati o'rganildi. Bunda o'quv-me'yoriy hujjatlar, darslik va o'quv qo'llanmalar tahlil qilindi, ingliz tili mashg'ulotlari kuzatildi hamda professor-o'qituvchilar va kursantlar o'rtasida so'rovnomalarni tashkil etildi. Natijalar amaldagi baholash amaliyoti asosan grammatik va leksik bilimlarni aniqlashga yo'naltirilgani, harbiy-professional kommunikativ faoliyatni kompleks baholash imkoniyatlari esa cheklanganligini ko'rsatdi.

Ta'kidlovchi bosqich 2024/2025-o'quv yilida amalga oshirilib, tajriba guruhlarida ishlab chiqilgan HKT metodikasi asosida kommunikativ topshiriqlar va baholash mezonlari joriy etildi. Nazorat guruhlarida esa mavjud an'anaviy o'qitish va baholash amaliyoti davom ettirildi. Mazkur bosqich HKT metodikasining amaliy ta'sirini qiyosiy o'rganish imkonini berdi.

Yakunlovchi bosqich 2025/2026-o'quv yilida o'tkazilib, tajriba va nazorat guruhlarining kommunikativ kompetensiyasi qayta baholandi. Olingan natijalar dastlabki ko'rsatkichlar bilan qiyoslanib, HKT metodikasining samaradorligi hamda uning kursantlarning real kommunikativ faoliyatini baholash imkoniyatlari aniqlandi.

Tadqiqotda qo'llanilgan baholash mezonlarini belgilashda kommunikativ kompetensiyaning faqat lingvistik jihatlari emas, balki uning amaliy kommunikativ tomonlari ham hisobga olindi. Kursantlarning natijalari tinglash (Listening), o'qish (Reading), yozish (Writing), gapirish (Speaking), grammatika (Grammar) va lug'at boyligi (Vocabulary) bo'yicha baholandi. Ushbu komponentlarning tanlanishi kursantning ingliz tilidagi kommunikativ faoliyatini bir tomonlama emas, balki o'zaro bog'liq ko'nikmalar majmui sifatida ko'rib chiqish imkonini berdi.

Tadqiqotning yana bir muhim jihati baholashni o'qitish jarayonidan ajratmaslik

bilan bog‘liq bo‘ldi. “HKT–AI Operativ Fidbek Moduli”ni qo‘llash orqali baholash natijalarini kursantga fikr-mulohaza berish jarayoni bilan bog‘lash ko‘zda tutildi. Bunda baholashning vazifasi faqat yakuniy ballni aniqlash emas, balki kursantning qaysi kommunikativ komponentlarda qiyinchilikka duch kelayotganini ko‘rsatish va keyingi rivojlanish uchun yo‘nalish berishdan iborat bo‘ldi. Shu sababli mazkur modul tadqiqotda baholash vositasi bilan bir qatorda, o‘quv jarayonini qo‘llab-quvvatlovchi metodik mexanizm sifatida ham ko‘rib chiqildi.

Metodologik jihatdan tadqiqotda qo‘llanilgan yondashuv kommunikativ kompetensiyani baholashga oid ilgari ishlab chiqilgan ilmiy qarashlarga tayanadi. D.Hayms kommunikativ kompetensiyani til qoidalarini bilishdan kengroq tushuncha sifatida izohlagan bo‘lsa [Haymes, 1972], M.Kanale va M.Sveyin uning tarkibida grammatik bilimlar bilan bir qatorda boshqa kommunikativ komponentlarning ham mavjudligini asoslashgan [Canale & Swain, 1980]. Mazkur qarashlar tadqiqotimizda kursantlarning faqat grammatik va leksik bilimlarini emas, balki ushbu bilimlarni real muloqot sharoitida qo‘llash qobiliyatini ham baholash zarurligini belgilashda nazariy asos bo‘lib xizmat qildi.

Shuningdek, L.F. Baxman va A.S. Palmer [Bahman, 1990; Bachman & Palmer, 1996] tomonidan ishlab chiqilgan til qobiliyatini baholashga oid yondashuvlar tadqiqotda baholash mazmunini belgilashda muhim metodologik yo‘nalish sifatida qaraldi. Ularning qarashlaridan kelib chiqib, kursantning til birliklarini bilishi bilan ularni kommunikativ vaziyatda maqsadga muvofiq qo‘llay olishi bir xil holat sifatida qabul qilinmadi. K.J. Veyr [Weir, 2003] tomonidan baholash validligiga berilgan e‘tibor ham tadqiqot uchun muhim bo‘ldi. Chunki, harbiy oliy ta‘lim sharoitida qo‘llaniladigan baholash vositasi kursantning aynan kelgusidagi kasbiy faoliyatida zarur bo‘ladigan kommunikativ qobiliyatlarini imkon qadar to‘g‘ri aks ettirishi kerak.

Shu asosda tadqiqot metodologiyasida umumiy kommunikativ kompetensiyani harbiy-professional kontekst bilan bog‘lashga harakat qilindi. Avvalgi tadqiqotlarda kommunikativ kompetensiyaning tarkibi, uni baholash mezonlari va til ko‘nikmalarini o‘lchash masalalari keng o‘rganilgan bo‘lsa-da, mazkur tadqiqot ushbu yondashuvlarni harbiy oliy ta‘lim sharoitiga moslashtirishga qaratildi. Tadqiqotning o‘ziga xos jihati shundaki, kursantning kommunikativ kompetensiyasi umumiy til ko‘nikmalari bilan bir qatorda harbiy-professional vaziyatlarda til vositalaridan foydalanish qobiliyati bilan birgalikda baholandi.

Shunday qilib, tadqiqotda tanlangan ishtirokchilar, tajriba-sinovning uch bosqichli tashkil etilishi, tajriba va nazorat guruhlarining mavjudligi, kommunikativ kompetensiyaning bir nechta komponentlar asosida baholanishi hamda natijalarning bosqichma-bosqich taqqoslanishi ishlab chiqilgan metodikaning amaliy samaradorligini tekshirish uchun yagona tizimni shakllantirdi. Mazkur metodologik yondashuv tadqiqot natijalarini faqat nazariy mulohazalar asosida emas, balki real harbiy ta‘lim jarayonida olingan empirik ma‘lumotlar asosida baholash imkonini berdi. Tadqiqotning mavjud bilimlar tizimiga qo‘shayotgan asosiy hissasi esa kommunikativ kompetensiyani baholash mezonlarini harbiy-professional mazmun bilan bog‘lash va baholash natijalarini tezkor fikr-mulohaza mexanizmi orqali kursantning keyingi

rivojlanishi bilan birlashtirishga qaratilgan yondashuvni taklif etishdan iborat.

NATIJALAR

Tadqiqot natijasida O‘zbekiston Respublikasi harbiy OTMlarida kursantlarning ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiyasini baholash uchun integrativ yondashuvga asoslangan “Harbiy-professional kommunikativ tayyorgarlik indeksi” (HKT) modeli ishlab chiqildi. Modelni ishlab chiqishda O‘zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi Akademiyasi (English curriculum, 2024), O‘zbekiston Respublikasi Harbiy xavfsizlik va mudofaa universiteti (English course syllabus, 2025) hamda O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universitetining (English language curriculum, 2025) ingliz tili faniga oid o‘quv dasturlarida belgilangan kasbiy kompetensiyalar va kutilayotgan o‘quv natijalari asos qilib olindi. Mazkur model CEFR, STANAG 6001 hamda DTS talablarini o‘zaro uyg‘unlashtiruvchi ko‘p darajali baholash tizimi sifatida shakllantirildi.

HKT modelining struktur natijasi

HKT modeli quyidagi asosiy komponentlar asosida shakllantirildi:

gapirish (speaking)	tinglash (listening)	o‘qish (reading)
yozish (writing)	grammatika (grammar)	lug‘at boyligi (vocabulary)

Mazkur komponentlar alohida ko‘rsatkichlar sifatida emas, balki kursantning umumiy kommunikativ faoliyatini aks ettiruvchi integratsiyalashgan tizim sifatida baholanadi. Shu jihatdan, HKT modeli umumiy til kompetensiyasi ko‘rsatkichlarini harbiy-professional kommunikativ vazifalarni bajarish qobiliyati bilan bog‘lashga yo‘naltirilgan. Olingan natijalar avvalgi tadqiqotlarda ilgari surilgan til kompetensiyasini kompleks baholash yondashuvlari bilan muayyan darajada mushtarakdir. Xususan, L.F. Baxman va A.S. Palmer [Bahman, 1990; Bachman & Palmer, 1996] tilni baholashda test natijalarining foydaliligi, baholash mezonlarining tizimliliigi va til kompetensiyasining bir nechta tarkibiy qismlarini hisobga olish zarurligini ta’kidlaydi. K.J. Veyr [Weir, 2003] esa til testlarini validatsiya qilishda baholash natijalarini real kommunikativ faoliyat va test topshirig‘ining maqsadi bilan bog‘lash muhimligini ko‘rsatadi. M.Kanale va M.Sveyin tomonidan ishlab chiqilgan kommunikativ kompetensiya modeli [Canale & Swain, 1980] esa grammatik, sotsiolingvistik va strategik jihatlarining o‘zaro bog‘liqligiga asoslanadi.

Harbiy kontekstdagi tadqiqotlar ham mazkur yo‘nalishning dolzarbligini ko‘rsatadi. Xususan, E.Solak NATO STANAG 6001 standartining harbiy xizmatchilarning til bilish darajasini aniqlashdagi ahamiyatini ko‘rsatgan bo‘lsa [Solak, 2013], R.J. Tannenbaum va P.A. Baron TOEIC natijalarini STANAG 6001 darajalari bilan moslashtirish imkoniyatlarini tadqiq qilgan [Tannenbaum & Baron, 2010]. A.S. Vladi esa harbiy talabalarning standartlashtirilgan ingliz tili og‘zaki nutq testidagi natijalariga ta’sir qiluvchi omillarni o‘rgangan [Vladi, 2013]. I.Mrozkova va M.Shikolova Visegrad mamlakatlari harbiy ta’lim tizimlarida STANAG 6001 asosidagi til baholash amaliyotlarini tahlil qilib, yagona standartdan foydalanilganiga qaramay, uni qo‘llash yondashuvlari turlicha ekanligini aniqlagan [Mrozková &

Šikolová, 2023]. P.Gavlitshek va boshqalar esa NATO STANAG 6001 talablari asosida kompyuterga moslashuvchan til testlarini qo'llash imkoniyatlarini ko'rsatgan [Gawliczek et al., 2021].

Mazkur tadqiqot natijalari yuqoridagi tadqiqotlarning xulosalarini tasdiqlash bilan birga, ularni O'zbekiston harbiy oliy ta'limi kontekstida kengaytiradi. Avvalgi tadqiqotlarda asosan umumiy til kompetensiyasini baholash, STANAG 6001 darajalarini aniqlash, standartlashtirilgan testlarni qo'llash yoki alohida kommunikativ ko'nikmalarni o'lchash masalalariga e'tibor qaratilgan bo'lsa, HKT modelida ushbu yo'nalishlar yagona baholash tizimida birlashtirildi. Xususan, speaking, listening, reading, writing, grammar va vocabulary komponentlarining o'zaro bog'liqligi harbiy-professional kommunikativ faoliyat talablari bilan integratsiyalandi.

Shu nuqtayi nazardan, tadqiqotning asosiy ilmiy hissiati umumiy til kompetensiyasi bilan harbiy-professional kommunikativ kompetensiya o'rtasidagi metodologik bog'liqlikni baholash imkonini beruvchi integrativ modelni taklif etishdan iborat. Ya'ni, HKT modeli faqat kursantning ingliz tilini qay darajada bilishini emas, balki ushbu bilim va ko'nikmalarni harbiy-professional kommunikativ vaziyatlarda qay darajada qo'llay olishini aniqlashga yo'naltirilgan.

HKT modelining yana bir muhim jihati uning CEFR va STANAG 6001 kabi xalqaro mezonlarni milliy ta'lim talablari bilan uyg'unlashtirishidir. Shu jihatdan, u CEFR yoki STANAG 6001'ni alohida qo'llashdan farqli ravishda, umumiy til tayyorgarligi, kasbiy kommunikativ vazifalar va harbiy ta'lim mazmunini yagona baholash tizimida birlashtirishga imkon beradi. Bu esa harbiy oliy ta'lim sharoitida kommunikativ kompetensiyani baholashning kontekstga mosligini oshiradi.

Tadqiqot natijalari HKT modelining integrativ, ko'p komponentli va xalqaro standartlarga mos baholash mexanizmi sifatidagi imkoniyatlarini ko'rsatdi. Shu bilan birga, modelni ishlab chiqish va sinovdan o'tkazish jarayoni ayrim cheklovlarga ega. Jumladan, tadqiqot asosan O'zbekiston Respublikasi harbiy OTMlari kursantlari doirasida amalga oshirilgan. Shu sababli modelning boshqa harbiy kontingentlar, xususan, ofitserlar malaka oshirish kurslari tinglovchilari va xizmatdagi harbiy xizmatchilar uchun qo'llanish imkoniyatlarini qo'shimcha empirik tadqiqotlar orqali tekshirish zarur.

Kelgusidagi tadqiqotlarda HKT modelini raqamli baholash platformalariga integratsiya qilish, sun'iy intellekt asosida avtomatlashtirilgan diagnostik va formativ baholash mexanizmlarini ishlab chiqish hamda real yoki simulyatsiyalangan harbiy-professional kommunikativ vaziyatlarda modelning validligi va ishonchligini qo'shimcha tekshirish maqsadga muvofiqdir. Bunday tadqiqotlar HKT modelining amaliy samaradorligini oshirish bilan birga, uni boshqa harbiy ta'lim tizimlari va xalqaro standartlar bilan qiyosiy baholash imkoniyatlarini ham kengaytiradi. Quyida ushbu metodning asosiy komponentlari – baholash mezonlari keltirilgan (1–10-jadvallarga qarang):

I-jadval. Gapirish (Speaking) baholash mezonlari

CEFR	Daraja	Kontekst va vazifa	Ravonlik	Grammatika	Lugʻat boyligi	Talaffuz
A1	boshlangʻich	shaxsiy maʼlumot berish, oddiy salomlashish va tanishtirish	faqat yoddan bilgan soʻzlar va qisqa iboralar-ni aytish, tez-tez pauza qilish	grammatik qoidalar-dan juda tor doirada foydalanish va koʻp xatolarga yoʻl qoʻyish	cheklangan kundalik soʻz boyligiga ega boʻlish va tez-tez takrorlash	talaffuz noaniq ona tili taʼsiri kuchli
A2	boshlangʻich – oʻrta	oddiy vaziyatlarda savol berish, doʻstlar bilan suhbat uyushtirish	sekin gapirish va tez-tez toʻxtashlar bilan qisqa va soddaga gaplarni ayta olish	oddiy grammatik strukturalardan foydalanish, xatolarning kuzatilishi	cheklangan leksik boylikning baʼzan notoʻgʻri ishlatilishi	talaffuz tushunarli, lekin urgʻu va intonatsiyada xatolar mavjud
B1	oʻrta	oddiy ish va taʼlim kontekstida muloqot, tanish mavzularni muhokama qilish	yangi mavzularni izlab toʻxtashlar orqali oʻrta tezlikda gapira olish	grammatik jihatdan yetarli boʻlib, baʼzan murakkab grammatik shakllardan foydalanish	tanish mavzularni muhokama qilish uchun yetarli leksik resursga ega boʻlish, baʼzan parafrazadan foydalanish	talaffuz odatda aniq, ona tili taʼsiri sezilsada, tushunishga toʻsqinlik qilmaydi
B2	oʻrta–yuqori	oddiy harbiy topshiriqlarni tavsiflash, koʻrsatmalar berish va taktik muhokamalarni olib borish	yaxshi ravon gapirish, baʼzida pauza qilish, uzluksiz nutqni qulay davom ettirish	murakkab grammatik shakllardan foydalanish, xatolar kam	harbiy leksikadan keng foydalanish, parafraz qila olish, kam ishlatiladigan terminlarni qoʻllash	talaffuz aniq va tabiiy, kichik xatolar tushunishga taʼsir qilmaydi
C1	yuqori	murakkab harbiy vaziyatlarni izohlash va topshiriqlarni strategik tarzda taqdim etish	erkin va tayyorgarlik-siz nutq faoliyatini amalga oshirish, kam toʻxtash	grammatik jihatdan keng va aniq, xatolar deyarli yoʻq	harbiy leksika, idiomatik iboralarni keng, aniq va toʻgʻri qoʻllash	talaffuz tabiiy va aniq, ritm, urgʻu va intonatsiya toʻliq nazoratda
C2	mukammal	harbiy-professional nutqda strategik tavsiyalar berish, murakkab xabarlar uzatish	tabiiy va erkin ravonlik, murakkab nutqni ham osonlik bilan olib borish	grammatikani mukammal va xatosiz ishlatish	yuqori aniqlikdagi leksik birliklar va mos idiomatik-stilistik vositalardan keng foydalanish	talaffuz ona tiliga yaqin, toʻliq tushunarli, intonatsiya va urgʻu tabiiy

Izohlar:

1. *Ravonlik (Fluency)*: fikrlarni toʻxtovsiz, tabiiy va uzluksiz ifodalash, pauzalardan samarali foydalanish va gaplarni mantiqan bogʻlash qobiliyati.
2. *Grammatika (Grammatical Range and Accuracy)*: oddiy va murakkab grammatik tuzilmalarni toʻgʻri ishlatish, xatolarni minimal darajada saqlash va muloqotga taʼsirini kamaytirish.
3. *Lugʻat boyligi (Lexical Resource)*: soʻz boyligi, sinonimlar va jargonlardan foydalana olish, parafrazlash va kontekstga mos soʻz tanlash.
4. *Talaffuz (Pronunciation)*: soʻzlarni aniq talaffuz qilish, stress, intonatsiya va ritmni toʻgʻri ishlatish, shuningdek, nutqning eshituvchiga tushunarli boʻlishi.

2-jadval. Yozuv (Writing) baholash mezonlari

CEFR	Daraja	Kontekst va vazifa	Vazifani bajarish va javobning adekvatligi	Mantiqiy izchillik va bog'lanish	Leksik resurs	Grammatika
A1	boshlang'ich	shaxsiy ta-nishtiruv, qisqa xabar, do'stga yozilgan maktub	fikrlar juda qisqa, faqat asosiy ma'lumotlar; vazifa qisman bajarilgan	jumlalar bo'lak-bo'lak, bog'lovchi vositalar ishlatilmaydi	juda cheklangan so'z boyligi, tez-tez takrorlash	juda oddiy grammatik strukturalar, xatolar ko'p
A2	boshlang'ich-o'rta	oddiy so'rov, qisqa tavsif yoki xabar	fikrlar qisqa, vazifa qisman bajarilgan, ba'zi tafsilotlar yetishmaydi	oddiy bog'lovchi so'zlar bilan jumalarni bog'lay oladi, tartib ba'zan tushunarsiz	kundalik so'z boyligining yetarli darajada bo'lishi va ba'zi leksik xatolarning kuzatilishi	oddiy grammatik qoidalar, xatolar mavjud, tushunishga to'sqinlik qilmaydi
B1	o'rta	oddiy ish yoki ta'lim kontekstida insho yoki hisobot	vazifa to'liq bajariladi, fikrlar asosli va qisqacha misollar bilan asoslanadi	paragraflar mantiqan bog'langan, oddiy bog'lovchilar ishlatiladi	yeterli leksik resursga ega bo'lish, ba'zan parafraz qila olish	murakkab shakllar ba'zan ishlatiladi, xatolar mavjud, tushunishga katta to'sqinlik qilmaydi
B2	o'rta-yuqori	oddiy harbiy topshiriqlar, qisqa operatsiya tavsifi, xabarlar	qisqa misollar bilan vazifa aniq va mantiqan bajarilgan	paragraflar mantiqan bog'langan, turli bog'lovchi vositalardan foydalanadi	keng leksik resurslar hamda harbiy terminologiyani qo'llash	murakkab grammatik shakllar ishlatiladi, xatolar kam
C1	yuqori	murakkab operatsiya hisobotlari, strategik tavsiflar, texnik tavsiflar	vazifa to'liq va chuqur bajarilgan, barcha kerakli tafsilotlar kiritilgan	fikrlar mantiqan mukammal bog'langan, bog'lovchi vositalar keng qo'llaniladi	keng va aniq leksika, harbiy jargon va texnik iboralardan foydalanish	grammatik jihatdan keng va aniq, xatolar deyarli yo'q
C2	mukammal	strategik operatsiya hisobotlari, murakkab xabarlar va hujjatlar	vazifa mukammal bajarilgan, barcha tafsilotlar chuqur tahlil qilingan	nutq mantiqan mukammal, uzluksiz va tartibli	harbiy-professional leksika keng, idiomatik va stilistik jihatlarni mukammal qo'llash	grammatik jihatdan mukammal va xatosiz, barcha shakllar ishlatiladi

Izohlar:

1. *Vazifani bajarish va javobning adekvatligi (Task Achievement / Response)*: berilgan vazifa to'liq bajarilganligi, misollar bilan asoslanganligi, maqsadga mosligi.

2. *Mantiqiy izchillik va bog'lanish (Coherence and Cohesion)*: paragraflar va jumalarni mantiqan bog'lash, bog'lovchi so'zlar ishlatish.

3. *Lug'at boyligi (Lexical Resource)*: so'z boyligi, sinonimlar, jargon va parafrasa qilish, kontekstga mos foydalanish.

4. *Grammatika (Grammatical Range and Accuracy)*: oddiy va murakkab grammatik shakllar ishlatish, xatolarning takroriyliigi va mulohazaga ta'siri.

3-jadval. Tinglash (Listening) baholash mezonlari (vazifalar kesimida)

Bo'lim	Mezonlar	Tavsif
Baholashning asosiy tafsilotlari	Savollar soni	35 ta savol, 6 ta tinglash vazifasini qamrab oladi, jumladan akademik, suhbat, ko'rsatmalar va yarim-texnik yoki harbiy mavzuga oid audio materiallar: brifinglar, buyruqlar, e'lonlar va operatsion dialoglar.
	Ball berish	Har bir to'g'ri javob uchun 1 ball beriladi.
	Darajaga aylantirish	35 ta savoldan jami ball CEFR A1–C2 daraja bosqichlariga konvertatsiya qilinadi.
	Salbiy ball yo'q	Noto'g'ri javoblar jarima qilinmaydi; shuning uchun barcha savollarga javob berilishi lozim.
Baholash e'tibor markazlari	Mazmunni tushunish	Matnning aniq va yashirin ma'nolarini tushunish qobiliyati, jumladan asosiy g'oyalar, maxsus tafsilotlar, nutq egasi munosabati, maqsadi va yashirin ma'no, umumiy va operatsion tinglash kontekstlarida.
	Vazifa turlari	Turli savol formatlarini o'z ichiga oladi: ko'p variantli savollar, yozuvni to'ldirish, shaklni to'ldirish, jumlani to'ldirish, ma'lumotni moslashtirish, diagramma/ xarita belgilarini qo'yish, va qisqa javobli savollar.
	Aniqlik talablari	Javoblar to'g'ri yozilishi va kerak bo'lganda so'zlar soni chegarasiga qat'iy rioya qilinishi zarur. Aniqlik muhim, ayniqsa strukturalangan yoki texnik audio materiallardan asosiy ma'lumotlarni ajratish.

4-jadval. O'qish (Reading) baholash mezonlari (vazifalar kesimida)

Bo'lim	Mezonlar	Tavsif
Baholashning asosiy tafsilotlari	Savollar soni	35 ta savol, 5 ta kengaytirilgan matnni qamrab oladi, jumladan, akademik, yarim-texnik va harbiy mavzuga oid materiallar: hisobotlar, ko'rsatmalar va tahliliy paragraflar.
	Ball berish	Har bir to'g'ri javob uchun 1 ball beriladi.
	Darajaga aylantirish	35 ta savoldan jami ball CEFR A1–C2 daraja bandlariga konvertatsiya qilinadi.
	Salbiy ball yo'q	Noto'g'ri javoblar jarima qilinmaydi; shuning uchun barcha savollarga javob berilishi lozim.
Baholash e'tibor markazlari	Mazmunni tushunish	Matnning aniq va yashirin ma'nolarini tushunish qobiliyati, jumladan, faktlar, fikrlar, muallif nuqtayi nazar, umumiy va operatsion matnlarda da'volar va munosabatlarni aniqlash.
	Vazifa turlari	Turli savol formatlarini o'z ichiga oladi: True/False/Not Given, ma'lumotni moslashtirish, sarlavhalar va xususiyatlar, jumlani to'ldirish, umumlashtirish va ko'p variantli savollar.
	Aniqlik talablari	Javoblar to'g'ri yozilishi, so'zlar soni chegarasiga qat'iy rioya qilinishi kerak (masalan, MAX 2 words). Ayniqsa, strukturalangan yoki texnik matnlardan ma'lumot ajratishda aniqlik muhim.

**5-jadval. O'qish (Reading) baholash mezonlari –
Umumiy ingliz tili va harbiy ingliz tili (General and Military English)**

CEFR	Daraja	Kontekst va vazifa	O'qib tushunish	Tafsilotlarni aniqlash	Xulosa chiqarish va mantiqiy tahlil qilish	Kontekstda leksik birliklarni tushunish	Tezlik va samaradorlik
A1	boshlang'ich	oddiy e'lonlar, qisqa tavsiflar, do'stga yozilgan xabar	faqat asosiy g'oyani tushunadi	eng oddiy faktlar aniqlanadi	xulosa chiqarish qobiliyati juda cheklangan	juda sodda leksik birliklariga tushunadi	tezlik past, ko'p qayta o'qish talab etiladi
A2	boshlang'ich–o'rta	oddiy xabarlar, tavsiflar, qisqa maqolalar	asosiy ma'lumotni tushunadi, ba'zi tafsilotlarni noto'g'ri talqin qiladi.	oddiy tafsilotlarni aniqlay oladi	ba'zi oddiy xulosalarni chiqaradi	kundalik leksikani tushunadi, ba'zan noto'g'ri ishlatadi	tezlik sekin, ba'zan qayta o'qish talab etiladi
B1	o'rta	oddiy maqolalar, ish/ta'lim matnlari	matn mazmunini tushunadi, asosiy g'oyani izlaydi	tafsilotlarni aniqlash qobiliyati yetarli	oddiy xulosalar, yashirin ma'no va sabab-oqibatni topa oladi	yetarlicha leksik resursga ega, ba'zan sinonimlarni topa oladi	o'qish samarali, lekin murakkab qismda qayta o'qish talab etiladi
B2	o'rta–yuqori	oddiy harbiy topshiriqlar, operatsiya hujjatlari	matn mazmunini aniq tushunadi, murakkab jummalarni ham o'qiy oladi	muayyan tafsilotlar va raqamlarni aniqlay oladi	muayyan xulosalarni chiqaradi va sabab-oqibatni topa oladi	harbiy-professional leksika va terminlarni kontekstga mos tushunadi	tez va samarali, murakkab bo'limlarda qayta o'qish oz bo'lsada talab etiladi
C1	yuqori	murakkab operatsiya hisobotlari, strategik tavsiyalar	matnni chuqur tushunadi, noaniq ma'lumotlarni ham aniqlaydi	tafsilotlar, faktlar va raqamlarni aniq topadi	murakkab yashirin ma'noni va sabab-oqibat xulosalarini chiqaradi	harbiy jargon va texnik iboralarni to'liq tushunadi	tez o'qiydi, samarali va asosiy ma'lumotni tez ajratadi
C2	mukammal	strategik operatsiya hisobotlari, murakkab xabarlar, hujjatlar	matn mazmunini mukammal tushunadi, har qanday nozik ma'lumotni aniqlaydi	tafsilotlar, noaniq faktlar va statistikani mukammal aniqlaydi	matndan yashirin ma'no va sabab-oqibatni oson va aniq topadi	harbiy-professional leksika, idiomatik va stilistik iboralarni mukammal tushunadi	juda tez va samarali, matnni minimal darajadagi qayta o'qish orqali tushunadi

Izohlar:

1. *O'qib tushunish (Reading Comprehension)*: matnning asosiy g'oyasini va mavzuni tushunish.
2. *Tafsilotlarni aniqlash (Detail Recognition)*: fakt, raqam va aniq ma'lumotlarni aniqlash qobiliyati.
3. *Xulosa chiqarish va mantiqiy tahlil qilish (Inference and Deduction)*: matndan yashirin ma'no va sabab-oqibatni topish.

**6-jadval. Tinglab tushunish (Listening) baholash mezonlari –
Umumiy ingliz tili va harbiy ingliz tili (General and Military English)**

CEFR	Daraja	Kontekst va vazifa	Tinglab tushunish	Tafsilotlarni aniqlash	Xulosa chiqarish va mantiqiy tahlil qilish	Kontekstda leksik birliklarni tushunish	Tezlik va samaradorlik
A1	boshlan-g'ich	oddiy e'lonlar, tanishtirish, do'stlar bilan suhbatlar	faqat asosiy g'oyani tushunadi	eng oddiy faktlar aniqlanadi	xulosa chiqarish juda cheklangan	juda oddiy so'zlarni tushunadi	sekin, ko'p qayta tinglash talab etiladi
A2	boshlan-g'ich–o'rta	oddiy ko'rsatmalar, qisqa xabarlar	asosiy ma'lumot va ba'zi tafsilotlarni tushunadi	oddiy tafsilotlarni aniqlay oladi	ba'zi oddiy xulosalar chiqaradi	kundalik leksik birliklarni tushunadi	sekin, ba'zan qayta tinglash talab etiladi
B1	o'rta	oddiy ish / ta'lim suhbatlari, intervyular	matn mazmunini tushunadi, asosiy g'oyani aniqlaydi	tafsilotlarni va faktlarni aniqlashi yetarli darajada	oddiy xulosalar chiqaradi	yeterli leksik resursga ega, ba'zan sinonimlarni tushunadi	tushunish samarali, murakkab bo'limlarda qayta tinglash talab etiladi
B2	o'rta–yuqori	oddiy harbiy topshiriqlar, operatsiya brifinglari	matn mazmunini aniq tushunadi, murakkab jummalarni anglay oladi	muayyan tafsilotlar, raqamlar va ismlarni aniqlay oladi	xulosa va noaniq ma'lumotlardan yashirin ma'noni anglashi mumkin	harbiy-professional leksika va terminlarni tushunadi	tez va samarali, murakkab bo'limlarda kam miqdorda qayta tinglash talab etiladi
C1	yuqori	murakkab operatsiya brifinglari, strategik tavsiyalar	matnni chuqur tushunadi, noaniq ma'lumotlarni ham aniqlaydi	tafsilotlar, faktlar va raqamlarni aniq topadi	murakkab yashirin ma'nolar va sabab-oqibatni tushunadi	harbiy jargon va texnik iboralarni to'liq tushunadi	tez va samarali tushunadi, asosiy ma'lumotni tez ajratadi
C2	mukammal	strategik operatsiya brifinglari, murakkab xabarlar	matn mazmunini mukammal tushunadi, har qanday nozik ma'lumotni aniqlaydi	tafsilotlar, noaniq faktlar va statistikani mukammal aniqlaydi	har qanday yashirin ma'nolarni aniq anglab yetadi	harbiy-professional leksika, idiomatik va stilistik jihatlar mukammal	juda tez va samarali tinglab tushunadi, savollarga to'liq va xatosiz javob beradi

Izohlar:

1. *Tinglab tushunish (Comprehension and Understanding)*: tinglangan matnning asosiy g'oyasi va mavzuni tushunish.
2. *Tafsilotlarni aniqlash (Detail Recognition)*: fakt, raqam, ism, joy va boshqa aniq ma'lumotlarni eslab qolish.
3. *Xulosa chiqarish va mantiqiy tahlil qilish (Inference and Prediction)*: tinglangan matndan yashirin ma'no, sabab-oqibat va kelajakdagi voqealarni tushunish.
4. *Kontekstda leksik birliklarni tushunish (Vocabulary in Context)*: matndagi so'zlar va iboralarni to'g'ri tushunish va kontekstga moslashuv.
5. *Tezlik va samaradorlik (Speed and Accuracy)*: savollarga tez va aniq javob berish qobiliyati, murakkab matnni samarali tinglash.

7-jadval. Grammatika (Grammar) baholash mezonlari

CEFR	Daraja	Grammatik shakl va uning qamrovi	Grammatik me'yorlarga muvofiqlik	Kontekstga moslik	Murakkab grammatik tuzilmalar
A1	boshlan-g'ich	faqat eng oddiy grammatik shakllar (present simple, basic negatives, questions)	ko'p xatolar, tushunishga to'sqinlik qilishi mumkin	vazifa kontekstiga moslashishi cheklangan	murakkab shakllar yo'q
A2	boshlan-g'ich-o'rta	oddiy grammatik shakllar bilan tanish (present/past simple, basic modals)	xatolar mavjud, lekin tushunishga katta to'sqinlik qilmaydi	oddiy kontekstlarda mos ishlaydi	oddiy va murakkab grammatik shakllardan foydalanadi, xatolarga yo'l qo'yadi
B1	o'rta	oddiy va ba'zi murakkab shakllar (present/past perfect, conditionals i-ii)	xatolar ba'zan mavjud, muloqotga katta to'sqinlik qilmaydi	kundalik va ish kontekstiga moslashadi	murakkab jummlalar cheklangan, ko'p xatolarga yo'l qo'yadi
B2	o'rta-yuqori	keng grammatik shakllar (all tenses, conditionals iii, passive, reported speech)	xatolar kam, muloqotni qiyinlashtirmaydi	harbiy-professional vazifa va yozuvga mos	murakkab jummlalarni o'rta darajada ishlatadi, ba'zan xatolar manjud
C1	yuqori	murakkab shakllar va konstruksiyalar keng ishlatiladi (mixed conditionals, advanced passives, nominalization)	xatolar deyarli yo'q, muloqot mukammal	harbiy-professional va akademik kontekstga to'liq mos	murakkab grammatik konstruksiyalarni to'liq va aniqlik bilan ishlatadi
C2	mukammal	barcha grammatik shakllar va murakkab konstruksiyalar mukammal ishlatiladi	xatolar yo'q, muloqot mukammal va tabiiy	har qanday professional, strategik yoki akademik kontekstga mukammal mos	murakkab konstruksiyalar mukammal va xatosiz ishlatiladi

Izohlar:

1. *Grammatik shakl va uning qamrovi (Range/Form)*: qaysi grammatik shakllar ishlatiladi va ularning kengligi.

1. *Grammatik me'yorlarga muvofiqlik (Accuracy)*: xatolarning chastotasi va ularning muloqotga ta'siri.

2. *Kontekstga moslik (Appropriacy)*: vazifa va kontekstga mos grammatik ishlatish.

3. *Murakkab grammatik tuzilmalar (Complex Structures)*: murakkab jummlarni tuzish qobiliyati, passive, conditionals, nominalization, reported speech kabi shakllar.

8-jadval. Lug'at boyligi (Vocabulary) baholash mezonlari

CEFR	Daraja	Leksik qamrovning kengligi	To'g'rilik va aniqlik	Vaziyatga va kontekstga moslik	Nutqiy moslashuvchanlik va parafraza qilish qobiliyati
A1	boshlan-g'ich	juda cheklangan so'z boyligi, asosiy kundalik mavzular	ko'p xatolar, noto'g'ri ishlatishlar tez-tez sodir bo'ladi	oddiy kundalik kontekstlarga mos	parafraza va sinonimlar deyarli yo'q
A2	boshlan-g'ich-o'rta	asosiy so'zlar va iboralar bilan tanish, kundalik vazifalar	ba'zi xatolar mavjud, lekin tushunishga katta to'sqinlik qilmaydi	oddiy kundalik kontekstlarga yetarlicha mos	oddiy sinonimlar ishlatiladi, ba'zan xatoli

B1	o'rta	keng qamrovli so'z boyligi, ish va ta'lim mavzulari	xatolar mavjud, lekin muloqotni qiyinlashtirmaydi	kundalik va ish kontekstiga mos	oddiy parafraza qila oladi, murakkab bo'lsa cheklanadi
B2	o'rta–yuqori	harbiy-professional leksika va texnik terminlar keng ishlatiladi	so'zlarni aniq va kontekstga mos ishlatadi	harbiy-professional vazifa va yozuvga mos	parafraza va sinonimlarni o'rta darajada ishlatadi
C1	yuqori	harbiy jargon, texnik va strategik iboralar keng qamrovli	so'zlarni aniq, mantiqan to'g'ri ishlatadi	murakkab harbiy-professional va akademik kontekstga mos	parafraza va sinonimlarni to'liq ishlatadi, ma'noni mukammal ifodalaydi
C2	mukammal	eng yuqori darajadagi harbiy-professional leksika, idiomatik va stilistik iboralar	so'zlarni mukammal, xatosiz ishlatadi	har qanday professional, strategik yoki akademik kontekstga mukammal mos	parafraza va sinonimlarni mukammal, kontekstga to'liq mos ishlatadi

Izohlar:

1. *Leksik qamrovning kengligi (Range and Breadth)*: qanchalik ko'p so'z va iboralarni biladi va ishlay oladi.
2. *To'g'rilik va aniqlik (Precision and Accuracy)*: so'zlarni to'g'ri ishlatish va ma'nosini buzmaslik.
3. *Vaziyatga va kontekstga moslik (Appropriacy and Contextual Use)*: kontekstga mos leksika ishlatish.
4. *Nutqiy moslashuvchanlik va parafraza qilish qobiliyati (Flexibility and Paraphrasing)*: sinonimlar va parafraza qilish qobiliyati, so'zlarni turlicha ifodalash.

9-jadval. HKT baholash mezonlari

CEFR	Daraja	STANAG 6001	Umumiy / Harbiy Proficiency	5 baholik shkala	100 ballik shkala
C2	mukammal	Level 5	Expert / Near-native, Specialized Military English	4.86–5.00	99–100
C1–	yuqori–mukammal	Level 4	Advanced+ / Transitional Professional	4.70–4.85	96–98
C1	yuqori	Level 3	Advanced / Professional Military English	4.84–4.79	94–95
B2–	o'rta–yuqori+	Level 2+	Upper-Intermediate+ / Military Context	4.78–4.68	92–93
B2	o'rta–yuqori	Level 2+	Upper-Intermediate / Specialized Military English	4.67–4.51	91–90
B1–	o'rta	Level 2	Intermediate (upper-low)	4.50–3.71	89–86
B1	o'rta	Level 2-	Intermediate / General English	3.70–3.51	85–73
A2	boshlang'ich–o'rta	Level 1	Elementary / General English	3.50–3.30	72–62
A1	boshlang'ich	Level 1	Beginner / General English	< 3.00	61–60

10-jadval. Eshitish va o'qish bo'yicha ballarni konvertatsiya qilish jadvali

To'g'ri javoblar (35 tadan)	5 baholik shkala	100 ballik shkala
34–35	4.86–5.00	99–100
32–33	4.70–4.85	96–98
30–31	4.84–4.79	94–95
27–29	4.78–4.68	92–93
23–26	4.67–4.51	91–90
19–22	4.50–3.71	89–86
15–18	3.70–3.51	85–73

10–14	3.50–3.30	72–62
0–9	< 3.00	61–60

CEFR–STANAG–DTS integratsiya natijalari

Tahlil natijalari CEFR (A1–C2), STANAG 6001 (Level 1–5) va DTS o‘rtasida to‘g‘ridan to‘g‘ri moslik mavjud emasligini ko‘rsatdi. Shu sababli HKT modeli asosida konvertatsiya mexanizmi ishlab chiqildi. Natijalarga ko‘ra: CEFR darajalari harbiy kontekstni to‘liq ifodalash uchun yetarli emas. STANAG harbiy kommunikatsiyani qamrab oladi, lekin akademik til kompetensiyasini to‘liq tekshirmaydi. Davlat ta‘lim standarti milliy ehtiyojga mos, ammo xalqaro standartlar bilan to‘liq integratsiyalanmagan. Shu asosda HKT modeli 3 tizimni yagona baholash platformasiga integratsiya qildi. To‘rtta til ko‘nikmalari bo‘yicha natijalari quyidagilarni ko‘rsatdi (11-jadvalga qarang):

11-jadval. HKT modeli bo‘yicha kommunikativ kompetensiya natijalari

Ko‘nikma	Daraja	Natijalar (HKT modeli asosida)
Writing (yozuv)	A1–B2	harbiy yozuvlar bosqichma-bosqich murakkablashadi; B1 darajadan boshlab harbiy terminologiya samarali qo‘llanila boshlaydi; B2 darajada operativ hisobot va funksional harbiy yozuvlar shakllanadi
Listening (tinglash)	A1–B2	35 ta savolli model kursantlarning operativ brifing va audio topshiriqlarni tushunish darajasini aniqlaydi; B1–B2 darajada yashirin ma‘no (inference) va operativ axborotni ajratish qobiliyati rivojlanadi
Reading (o‘qish)	A1–B2	operativ va yarim texnik matnlarni tushunish B2 darajada barqarorlashadi; B1 daraja harbiy hujjatlarni funksional tushunish uchun yetarli asos yaratadi
Speaking (gapirish)	A1–B2	B1 darajada oddiy harbiy kommunikativ vaziyatlarda muloqot shakllanadi; B2 darajada qisqa brifinglar, buyruq va operativ vaziyatlarda aniq va tushunarli og‘zaki nutq rivojlanadi
Grammar & Vocabulary	A1–B2	grammatika va leksika kompetensiyasi harbiy kommunikatsiyada asosiy rol o‘ynaydi; B1–B2 darajada harbiy terminologiya va funksional grammatik strukturalar samarali qo‘llaniladi

Konvertatsiya natijalari (5-ball / 100-ball / STANAG)

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, kursantlarning ingliz tili kommunikativ kompetensiyasi CEFR darajalari bo‘yicha bosqichma-bosqich rivojlanadi. Writing va Speaking ko‘nikmalari B2 darajada harbiy-professional kontekstga moslashishni boshlaydi. Listening va Reading bo‘yicha B2 daraja operativ axborotni tushunish va tahlil qilish uchun yetarli bosqich sifatida aniqlandi. Grammar va Vocabulary esa kommunikativ kompetensiyaning asosiy tayanchi bo‘lib, B2 darajada harbiy terminologiyani faol qo‘llash imkonini beradi. Umuman olganda, barcha ko‘nikmalarning integratsiyalashuvi aynan B2 bosqichda harbiy-professional kommunikatsiyaga o‘tishni ta‘minlaydi (12–14-jadvallarga qarang):

12-jadval. Natijalar jadvali (konvertatsiya tizimi va HKT modeli funksiyalari)

Tizim / Model elementi	Funksiyasi	Natijaviy ahamiyati
5 ballik baholash tizimi	operativ pedagogik baholash	kursant faoliyatini tezkor va amaliy baholash imkonini beradi
100 ballik tizim	statistik aniqlik	natijalarni matematik va miqdoriy tahlil qilishni ta‘minlaydi

STANAG 6001	harbiy standartga moslashtirish	xalqaro harbiy til talablariga muvofiqlikni ta'minlaydi
HKT modeli	integratsiyalashgan baholash	til + harbiy-professional kompetensiyani birlashtiradi

13-jadval. HKT modeli orqali kompleks baholash natijalari

Baholash komponenti	Tavsif
Umumiy til darajasi	CEFR asosida umumiy kompetensiya aniqlanadi
Harbiy-professional kompetensiya	operativ vaziyatlarda til qo'llash darajasi baholanadi
Operativ kommunikativ tayyorgarlik	brifing, buyruq, hisobot va dialoglarda ishlash qobiliyati

14-jadval. Umumiy natija (model xulosasi)

Xususiyat	Tavsif
Integrativlik	til va harbiy kompetensiyalarni birlashtiradi
Obyektivlik	standart mezonlarga asoslangan
Ko'p darajalilik	CEFR + STANAG + milliy tizim integratsiyasi
Xalqaro moslik	STANAG 6001 va CEFR bilan uyg'un
Diagnostik funksionallik	kursant rivojlanishini bosqichma-bosqich aniqlaydi

MUNOZARA

Tadqiqot natijalari O'zbekiston Respublikasi harbiy OTMlarida kursantlarning ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiyasini baholash tizimini takomillashtirish zarurligini tasdiqladi. Olingan ilmiy natijalar mavjud baholash tizimlari umumiy til kompetensiyasini aniqlashda samarali bo'lsa-da, ularning harbiy-professional kommunikativ faoliyatni kompleks baholash imkoniyatlari cheklanganligini ko'rsatdi. Shu nuqtayi nazardan ishlab chiqilgan harbiy-professional kommunikativ tayyorgarlik (HKT) metodi CEFR, NAToning STANAG 6001 hamda O'zbekiston Respublikasi DTSlarini yagona metodik tizimga integratsiyalovchi model sifatida ilmiy asoslandi. Natijalarning ishonchliligi xalqaro standartlarga tayangan mezonlardan foydalanish, ekspert baholash hamda baholash mezonlarining o'zaro mosligi orqali ta'minlandi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, kursantlarning kommunikativ kompetensiyasi B2 darajadan boshlab harbiy-professional vazifalarni bajarishga yo'naltirilgan kompetensiyalar bilan boyiydi. Ayniqsa, Speaking va Writing ko'nikmalarida harbiy terminologiya, buyruq va ko'rsatmalarni aniq ifodalash, Listening va Reading ko'nikmalarida esa operativ axborotni tushunish, muhim tafsilotlarni ajratish hamda mantiqiy xulosa chiqarish kompetensiyalarining rivojlanishi kuzatildi. Mazkur natijalar harbiy kasbiy faoliyat uchun zarur bo'lgan kommunikativ tayyorgarlik umumiy til kompetensiyasidan alohida baholash mezonlarini talab qilishini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari kommunikativ kompetensiya nazariyasini ilgari surgan D.Hayms hamda kommunikativ til qobiliyati modelini ishlab chiqqan L.F. Baxman qarashlari bilan uyg'unlashadi. Ularning ta'kidlashicha, tilni bilish darajasi emas, balki uni real kommunikativ vaziyatlarda samarali qo'llash qobiliyati baholashning asosiy mezonini hisoblanadi. Shuningdek, M.Kanale va M.Sveyin tomonidan taklif etilgan kommunikativ kompetensiya modeli ham HKT metodida aks etgan lingvistik, diskursiv va strategik komponentlarning o'zaro uyg'unligini tasdiqlaydi. CEFR (2020)

kompetensiyaga yo‘naltirilgan baholash tamoyillarini belgilab bergan bo‘lsa, mazkur tadqiqot ushbu tamoyillarni harbiy-professional ta‘lim sharoitiga moslashtirish orqali ularning amaliy qo‘llanish doirasini kengaytiradi.

Milliy tadqiqotlar bilan qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, J.Jalolov, F.Rashidova, K.Muradkasimova va boshqa olimlarning ishlari kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish metodikasiga qaratilgan bo‘lsa, mazkur tadqiqotning asosiy ilmiy yangiligi aynan baholash metodikasini takomillashtirish va uni xalqaro standartlar bilan integratsiyalashdan iborat. Shu jihatdan, HKT metodi nafaqat o‘quv natijalarini baholash, balki kursantlarning harbiy-professional kommunikativ tayyorgarligini monitoring qilish, individual rivojlanish dinamikasini aniqlash hamda o‘quv jarayonini takomillashtirish uchun diagnostik vosita sifatida ham xizmat qiladi.

Tadqiqot gipotezasi, ya‘ni CEFR, STANAG 6001 va milliy ta‘lim standartlarini integratsiyalash asosida ishlab chiqilgan HKT metodidan foydalanish baholashning obyektivligi, izchilligi va amaliy ahamiyatini oshirishi haqidagi faraz olingan natijalar bilan tasdiqlandi. Ayniqsa, 5 ballik, 100 ballik va STANAG 6001 darajalari o‘rtasidagi konvertatsiya mexanizmi baholash natijalarini turli ta‘lim va harbiy baholash tizimlari o‘rtasida o‘zaro taqqoslash imkonini yaratdi. Bu esa ilgari mavjud bo‘lgan fragmentar baholash yondashuvlarini bartaraf etishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, tadqiqotning ayrim cheklovlari ham mavjud. HKT metodi O‘zbekiston Respublikasi harbiy OTMLari kursantlari misolida ishlab chiqilgan bo‘lib, uning boshqa xavfsizlik tuzilmalari yoki xalqaro harbiy ta‘lim tizimlarida qo‘llanish imkoniyatlari alohida empirik tadqiqotlarni talab etadi. Bundan tashqari, tadqiqot asosan CEFR va STANAG 6001 standartlari integratsiyasiga yo‘naltirilgan bo‘lib, sun‘iy intellekt asosidagi avtomatlashtirilgan baholash tizimlari hamda adaptiv testlash texnologiyalarining HKT metodiga integratsiyasi alohida o‘rganilmagan.

Kelgusidagi tadqiqotlarda HKT metodining turli harbiy mutaxassisliklar kesimida validligi va ishonchliligini kengroq tanlanma asosida tekshirish, sun‘iy intellekt yordamida avtomatlashtirilgan baholash modellarini ishlab chiqish hamda xalqaro harbiy ta‘lim muassasalari tajribasi bilan qiyosiy tahlillarni amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

XULOSA

Mazkur tadqiqotda O‘zbekiston Respublikasi harbiy OTMLarida kursantlarning ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiyasini baholash tizimini takomillashtirish masalasi ilmiy asosda o‘rganildi. Tadqiqot davomida CEFR, STANAG 6001 hamda milliy DTS asosidagi mavjud baholash yondashuvlari tahlil qilinib, ular o‘rtasidagi metodologik nomuvofiqliklar va integratsiya yetishmovchiligi aniqlandi. Shu asosda ishlab chiqilgan harbiy-professional kommunikativ tayyorgarlik indeksi (HKT) modeli umumiy til kompetensiyasi va harbiy-professional kommunikativ kompetensiyani yagona tizimda baholash imkonini beruvchi integrativ yechim sifatida asoslandi. Olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, HKT modeli kursantlarning barcha asosiy til ko‘nikmalari (gapirish, tinglash, o‘qish, yozish, grammatika va lug‘at boyligi)ni bosqichma-bosqich rivojlanish asosida baholash imkonini beradi hamda ayniqsa B2

darajadan boshlab harbiy-professional kommunikativ faoliyatga o'tish jarayoni aniq namoyon bo'ladi. Shuningdek, ishlab chiqilgan konvertatsiya tizimi (5 ballik, 100 ballik va STANAG 6001) baholash natijalarining obyektivligi va xalqaro standartlarga mosligini ta'minladi.

Tadqiqotning asosiy yangiligi sifatida HKT modelining integrativ, ko'p darajali va diagnostik xususiyatga ega ekanligi tasdiqlandi. Bu model kursantlarning nafaqat umumiy til bilimini, balki ularning real harbiy-operativ kommunikativ tayyorgarligini ham kompleks baholash imkonini beradi. Kelgusida ushbu yo'nalishda HKT modelini raqamli baholash platformalariga integratsiya qilish, avtomatlashtirilgan test tizimlarini ishlab chiqish hamda real operativ harbiy kommunikatsiya sharoitlarida keng ko'lamli eksperimental sinovlarni amalga oshirish tavsiya etiladi. Bu esa tadqiqot natijalarining amaliy qo'llanilishini yanada kengaytiradi va harbiy ta'lim tizimining modernizatsiyasiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2019-yil 8-oktabr). *O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida* (PF–5847-son Farmon). *Lex.uz*'da. <https://lex.uz/docs/4545884>.
2. Abdullayeva, F.S. (2026). *Turizm ta'lim yo'nalishi talabalarining chet til kasbiy kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish konsepsiyasi (ingliz tili misolida)* [Fan doktori dissertatsiyasi]. Toshkent: O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.
3. Alimardonova, M.B. (2023). *Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining yozuv malakalarini takomillashtirishda baholash xususiyatlari* [Falsafa doktori dissertatsiyasi]. Toshkent: O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.
4. Bachman, L.F. (1990). *Fundamental considerations in language testing*. Oxford: Oxford University Press.
5. Bachman, L.F., & Palmer, A.S. (1996). *Language testing in practice: Designing and developing useful language tests*. Oxford: Oxford University Press.
6. Gawliczek, P., Krykun, V., Tarasenko, N., Tyshchenko, M., & Shapran, O. (2021). Computer adaptive language testing according to NATO STANAG 6001 requirements. *Advanced Education*, 17, 19–26.
7. Hymes, D.H. (1972). On communicative competence. In J.B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics* (pp. 269–293). Harmondsworth: Penguin Books.
8. Irisqulov, M.T. (2016). Chet tillarni o'qitishda CEFR o'rni. *Uzluksiz ta'lim*, (1), 77–83.
9. Ismatova, Sh.M. (2022). *Ingliz tilini o'qitishda talabalarning bilim, ko'nikma va malakalarini kredit-modul tizimida baholash texnologiyasi* [Falsafa doktori dissertatsiyasi]. Toshkent: O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.
10. Jalolov, J.J. (2012). *Chet til o'qitish metodikasi: Chet tillar oliy o'quv yurtlari (fakultetlari) talabalari uchun darslik*. Toshkent: O'qituvchi.
11. Canale, M. (1983). From communicative competence to communicative language pedagogy. In J.C. Richards & R.W. Schmidt (Eds.), *Language and communication* (pp. 2–27). London: Longman.
12. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1–47.
13. Council of Europe. (2020). *Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment—Companion volume*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
14. McNamara, T.F. (1996). *Measuring second language performance*. London: Longman.
15. Mamatqulov, X.A. (2021). *Xorijiy tillar bo'yicha harbiy pedagoglar kasbiy kompetentligini rivojlantirishning ilmiy-uslubiy asoslarini takomillashtirish* [Fan doktori dissertatsiyasi].

- Toshkent: O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.
16. Mengliyeva, S.S. (2024). *Harbiy sohaga oid terminlarni kursantlarga o'rgatishda lingvomadaniy kompetensiyani rivojlantirish (ingliz tili misolida)* [Falsafa doktori dissertatsiyasi]. Toshkent: O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.
 17. Messick, S. (1989). Meaning and values in test validation: The science and ethics of assessment. *Educational Researcher*, 18(2), 5–11.
 18. Mrozková, I., & Školová, M. (2023). One standard, different approaches: Language assessment in the military context. A Visegrad countries analysis. *Vojenské rozhledy*, 32(1), 118–134.
 19. Muradkasimova, K.Sh. (2019). *Ingliz tilini o'qitishda talabalar ko'nikma va malakalarini baholash xususiyatlari* [Falsafa doktori dissertatsiyasi]. Toshkent: O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.
 20. Muradkasimova, K.Sh. (2022). *Bo'lajak mutaxassislarining baholash kompetensiyasini takomillashtirish konsepsiyasi* [Fan doktori dissertatsiyasi]. Toshkent: O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.
 21. Murakayeva, Sh.X. (2024). *Ingliz tilini o'qitishda interaktiv usullardan foydalanish orqali bo'lajak harbiy huquqshunoslarning og'zaki muloqot kompetensiyasini rivojlantirish* [Falsafa doktori dissertatsiyasi]. Toshkent: O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.
 22. Musayeva, Sh.I. (2024). *Harbiy ta'lim muassasalarida kursantlarning madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini chet tili o'qitish orqali rivojlantirish (ingliz tili misolida)* [Falsafa doktori dissertatsiyasi]. Toshkent: O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.
 23. NATO Standardization Office. (2021). *STANAG 6001: Language proficiency levels* (Edition A, Version 1). Brussels: NATO Standardization Office.
 24. Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. (2021). *Oliy ta'limning davlat ta'lim standarti (chet tillari bo'yicha)*. Toshkent: Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
 25. Pulatova, Z.A. (2022). *Modulli tizimda yuridik yo'nalish talabalarining yozuv malakasini baholash (B2 darajasi misolida)* [Falsafa doktori dissertatsiyasi]. Toshkent: O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.
 26. Rakhmonqulova, K.J. (2023). *Nemis tilida harbiy terminologiyani o'qitishning pedagogik texnologiyasi* [Falsafa doktori dissertatsiyasi]. Toshkent: O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.
 27. Rashidova, F.M. (2016). CEFR asosida chet tillarni o'rganish, o'qitish va baholashda kasb mahorati. *Uzluksiz ta'lim*, (6), 108–111.
 28. Solak, E. (2013). NATO STANAG language proficiency levels for joint missions and its implementations at a state organization. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 12(1), 71–90.
 29. Tannenbaum, R.J., & Baron, P.A. (2010). *Mapping TOEIC test scores to the STANAG 6001 language proficiency levels* (Research Memorandum No. RM-10-11). Princeton, NJ: Educational Testing Service.
 30. Vladi, A. (2013). Influence of background knowledge on military students' performance in standardized agreement English speaking test. *Journal of Educational and Social Research*, 3(7), 256.
 31. Weir, C.J. (2005). *Language testing and validation: An evidence-based approach*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
 32. Weir, C.J., & Milanovic, M. (2003). *Continuity and innovation: Revising the Cambridge Proficiency in English Examination 1913–2002*. Cambridge: Cambridge University Press.
 33. Xatamova, G.A. (2025). *Kursantlarda kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishning psixologik xususiyatlari* [Falsafa doktori dissertatsiyasi]. Toshkent: O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.
 34. Yoqubova, I.R. (2022). *Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari orqali rus tilini o'qitishda bo'lajak harbiy yuristlarining kasbiy kompetentligini takomillashtirish* [Falsafa doktori dissertatsiyasi]. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti.
 35. O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi Akademiyasi. (2024). *Xorijiy*

- til (ingliz tili) o'quv dasturi*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi Akademiyasi.
36. O'zbekiston Respublikasi Harbiy xavfsizlik va mudofaa universiteti. (2025). *Xorijiy til (ingliz tili) fanining ishchi o'quv dasturi*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Harbiy xavfsizlik va mudofaa universiteti.
 37. O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti. (2025). *Ingliz tili fani o'quv dasturi*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti.
 38. Shamenova. (2022). *Innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda rus tilini o'qitishda bo'lajak harbiy psixologlarning strategik kompetensiyasini rivojlantirish* [Falsafa doktori dissertatsiyasi]. Toshkent: O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

REFERENCES

1. President of the Republic of Uzbekistan. (2019, October 8). On approval of the concept for the development of the higher education system of the Republic of Uzbekistan until 2030 (Decree No. PF-5847). *Lex.uz*. Retrieved from <https://lex.uz/docs/4545884>.
2. Abdullayeva, F.S. (2026). *Concept of developing foreign-language professional communicative competence among students of the tourism education program (based on English)* [Doctor of Science dissertation]. Tashkent: Uzbekistan State World Languages University.
3. Academy of the Ministry of Emergency Situations of the Republic of Uzbekistan. (2024). *Foreign language (English) curriculum*. Tashkent: Academy of the Ministry of Emergency Situations of the Republic of Uzbekistan.
4. Alimardonova, M.B. (2023). *Specific features of assessment in improving the writing skills of future English language teachers* [Doctor of Philosophy dissertation]. Tashkent: Uzbekistan State World Languages University.
5. Bachman, L.F. (1990). *Fundamental considerations in language testing*. Oxford: Oxford University Press.
6. Bachman, L.F., & Palmer, A.S. (1996). *Language testing in practice: Designing and developing useful language tests*. Oxford: Oxford University Press.
7. Canale, M. (1983). From communicative competence to communicative language pedagogy. In J.C. Richards & R.W. Schmidt (Eds.), *Language and communication* (pp. 2–27). London: Longman.
8. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1–47.
9. Council of Europe. (2020). *Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment—Companion volume*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
10. Gawliczek, P., Krykun, V., Tarasenko, N., Tyshchenko, M., & Shapran, O. (2021). Computer adaptive language testing according to NATO STANAG 6001 requirements. *Advanced Education*, 17, 19–26.
11. Hymes, D.H. (1972). On communicative competence. In J.B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics* (pp. 269–293). Harmondsworth: Penguin Books.
12. Irisqulov, M.T. (2016). The role of CEFR in foreign language teaching. *Uzluksiz ta'lim*, (1), 77–83.
13. Ismatova, Sh.M. (2022). *Technology for assessing students' knowledge, skills, and abilities in teaching English within the credit-module system* [Doctor of Philosophy dissertation]. Tashkent: Uzbekistan State World Languages University.
14. Jalolov, J.J. (2012). *Foreign language teaching methodology: A textbook for students of higher educational institutions (faculties) of foreign languages*. Tashkent: O'qituvchi.
15. Khatamova, G.A. (2025). *Psychological features of developing communicative competences in cadets* [Doctor of Philosophy dissertation]. Tashkent: Uzbekistan State World Languages University.

16. Mamatqulov, Kh.A. (2021). *Improving the scientific and methodological foundations for developing the professional competence of military educators in foreign languages* [Doctor of Science dissertation]. Tashkent: Uzbekistan State World Languages University.
17. McNamara, T.F. (1996). *Measuring second language performance*. London: Longman.
18. Mengliyeva, S.S. (2024). *Developing linguocultural competence in teaching military-related terminology to cadets (based on English)* [Doctor of Philosophy dissertation]. Tashkent: Uzbekistan State World Languages University.
19. Messick, S. (1989). Meaning and values in test validation: The science and ethics of assessment. *Educational Researcher*, 18(2), 5–11.
20. Ministry of Higher and Secondary Specialized Education. (2021). *State educational standard of higher education (for foreign languages)*. Tashkent: Ministry of Higher and Secondary Specialized Education.
21. Mrozková, I., & Šíkolová, M. (2023). One standard, different approaches: Language assessment in the military context. A Visegrad countries analysis. *Vojenské rozhledy*, 32(1), 118–134.
22. Muradkasimova, K.Sh. (2019). *Specific features of assessing students' skills and abilities in teaching English* [Doctor of Philosophy dissertation]. Tashkent: Uzbekistan State World Languages University.
23. Muradkasimova, K.Sh. (2022). *Concept of improving the assessment competence of future specialists* [Doctor of Science dissertation]. Tashkent: Uzbekistan State World Languages University.
24. Murakayeva, Sh.Kh. (2024). *Developing oral communicative competence of future military lawyers through the use of interactive methods in English language teaching* [Doctor of Philosophy dissertation]. Tashkent: Uzbekistan State World Languages University.
25. Musayeva, Sh.I. (2024). *Developing cadets' intercultural communicative competence through foreign language teaching in military educational institutions (based on English)* [Doctor of Philosophy dissertation]. Tashkent: Uzbekistan State World Languages University.
26. NATO Standardization Office. (2021). *STANAG 6001: Language proficiency levels* (Edition A, Version 1). Brussels: NATO Standardization Office.
27. Pulatova, Z.A. (2022). *Assessment of writing skills of law students in the modular system (based on the B2 level)* [Doctor of Philosophy dissertation]. Tashkent: Uzbekistan State World Languages University.
28. Rakhmonqulova, K.J. (2023). *Pedagogical technology of teaching military terminology in German* [Doctor of Philosophy dissertation]. Tashkent: Uzbekistan State World Languages University.
29. Rashidova, F.M. (2016). Professional competence in learning, teaching, and assessing foreign languages based on CEFR. *Uzluksiz ta'lim*, (6), 108–111.
30. Shamenova. (2022). *Developing the strategic competence of future military psychologists in teaching Russian through the use of innovative pedagogical technologies* [Doctor of Philosophy dissertation]. Tashkent: Uzbekistan State World Languages University.
31. Solak, E. (2013). NATO STANAG language proficiency levels for joint missions and its implementations at a state organization. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 12(1), 71–90.
32. Tannenbaum, R.J., & Baron, P.A. (2010). *Mapping TOEIC test scores to the STANAG 6001 language proficiency levels* (Research Memorandum No. RM-10-11). Princeton, NJ: Educational Testing Service.
33. University of Military Security and Defense of the Republic of Uzbekistan. (2025). *Working curriculum for the subject of foreign language (English)*. Tashkent: University of Military Security and Defense of the Republic of Uzbekistan.
34. University of Public Security of the Republic of Uzbekistan. (2025). *English language curriculum*. Tashkent: University of Public Security of the Republic of Uzbekistan.
35. Vladi, A. (2013). Influence of background knowledge on military students' performance in

- standardized agreement English speaking test. *Journal of Educational and Social Research*, 3(7), 256.
36. Weir, C.J. (2005). *Language testing and validation: An evidence-based approach*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
 37. Weir, C.J., & Milanovic, M. (2003). *Continuity and innovation: Revising the Cambridge Proficiency in English Examination 1913–2002*. Cambridge: Cambridge University Press.
 38. Yoqubova, I.R. (2022). *Improving the professional competence of future military lawyers through teaching Russian using information and communication technologies* [Doctor of Philosophy dissertation]. Tashkent: University of Public Security of the Republic of Uzbekistan.